

részt, mert olyan írásokat tartalmaz, mint *Fox*, *Kaniki*, *Wormell*, *Kok*, *Holmner*, *Dussen*, *Ingwersen* vagy *Cosijn* munkája. Másrészt, mert rámutat, hogy szakmánknak nincsenek határai és földrész, vagy ország-specifikus vonásai, s végül, ha vannak is, azok sok esetben hasonlóak is lehetnek. Jó tíz éve olvasom a nemzetközi szakajtóban az úgynevezett volt szocialista országokból, illetve a néhai Szovjetunió volt „tagköztársaságaiból” azokat a beszámo-

lókat, amelyek rendre úgy kezdődnek, azzal foglalkoznak, hogy a megindult demokratizálódási folyamat milyen környezetei, szemléleti stb. változásokat jelent e könyvtárak és tájékoztató intézmények számára. A ProLISSA konferencia nem egy (dél-afrikai vonatkozású) előadása úgy kezdődik, hogy az apartheid megszűnte nyomán elkezdődött demokratizálódási folyamat... Egyszóval: tanulságot mindenütt fellelhetünk. Csak tanuljunk is belőle.

Mohor Jenő

Könyvek, emberek és kultúrák

A német kultúrkörben különösen kedvelt műfaj a Festschrift: évfordulós alkalomra összeállított, sokszerzős gyűjteményes kötet. Aki az ottani publikációs áradatban lényeges dolgokig kíván eljutni, nem elégedhet meg a monografikus művekkel vagy a folyóiratok tartalmának szemléléssel. *Hans Peter Geh* a württembergi tartományi könyvtárat vezető bő negyedszázadon át, s a nyolcvanas évek közepétől az emlékezetes moszkvai – a Szovjetunió végét eredményező puccsal „tarkított” – IFLA-közgyűlésig (1985-1991.) elnökként a könyvtáros világszervezet élén állt. Ennyi már igazán kellő alap, hogy 65. születésnapjára lenyűgözően tartalmas, nagyalakú vaskos kötet készüljön. Négy tucat magvas írást kínálva szerencsés olvasójának

E sorok írója 1987-ben a lipcei Deutsche Bücherei (NDK) igazgatói irodájához kigyózó sorban állt, hogy beljebb kerülve átadja nemzeti könyvtárának üdvözlését a 75. éve alapított intézmény vezetőjének (mi már épp kipihenhetjük az OSZK Várba-költözés elnevezésű fél éves „vígasságot”, s elkezdő-

dött a sajnálatosan rövidnek bizonyuló Juhász-korszak). Előttem *G. Pflug*, a majna-frankfurti Deutsche Bibliothek (NSZK) igazgatója társának *Hans-Peter Gehről* mesélt, egy kicsit az idősebb fiúvéré megértő gesztusaival kísértén. Ekkor hallottam először Geh nevét. Azután többször láthattam, hallhattam személyesen is. Kiemelkedő alakításának is tanúja lehettem ama „daliás” moszkvai napokban. Erről a drámai közgyűlésről és Geh férfias eltökéltségéről *Genijeva*, a moszkvai Idegennyelvű Könyvtár igazgatója, újabban IFLA-alelnök szól a kötetben mély elismeréssel. IFLA-évei után Geh még elnöke lett a Stefan George Alapítványnak és megszerezte stuttgarti könyvtárának a donaueschingeni hercegi könyv- és kódex-gyűjteményt (erről a sikeres „akcióról” meg maga a württembergi ház feje, *Károly herceg* ejt dicsérő szavakat). A fiatalon anglistikát és politológiát szülővárosában, a frankfurti Goethe Egyetemen tanuló Geh tényleg sokirányú és főként sikeres tevékenységével érdemelte ki e mostani összeállítást. Őt éltesse jó szerencséje, mi

pedig nézzük, miért is különlegesen bőkezű adomány maga a kötet. Mivel gyarapíthatja az európai könyvtári horizont iránt érdeklődő olvasót?

Hét tematikai egységre bomlik az összeállítás, nem számítva a veretes köszöntő-sorozatot, köztük például *M. Rommel*, nyugalmazott stuttgarti főpolgármesterét és az utód *B. Schneider* igazgató asszonyét.

A tartományi könyvtár története és gyűjteménye adja az első egység keretét. Nagyon színvonalas dolgozat szól itt egy 1864-es párizsi és londoni tanulmányút hozamáról, amelynek ahhoz kellett hozzájárulnia, hogy a tartományi könyvtár este is fogadhasssa olvasóit, viszont a tűzveszély ne növekedjen (ki gondolna ma arra, mily fontos volt 140 éve a tűzbiztos padlózatok újszerű nyugati megoldásait átvenni Stuttgartban is). Lehet, én vagyok kissé tájékozatlan, de eddig alig valamit tudtam a náci korszak (1933-1945) könyvtári világáról. Itt meg mikroszintű leírás olvasható az új vezető kinevezéséről, a gyarapítási keretek alakulásáról, a minőségi munkatársak kollektív módon végrehajtott pártba lépéséről – 1933 előtt egyetlen nemzeti szocialista könyvtáros sem volt – és az utolsó, a háborús időszak, állománymenekítő próbálkozásairól. A háborút követően közel negyedszázadon át az antifasisztának ismert *Wilhelm Hoffmann* professzor igazgatta az intézményt a könyvtár új épületének 1970-ben történő befejezéséig. Ekkor vette át Geh – viszonylag rövid frankfurti könyvtári és oktatói időszak után – mindössze 36 évesen az irányítást. A fiatal vezető első ezer napos időszakát mutatja be a következő írás, kezdve a rövid két hónap alatt végrehajtott átköltözési manőverrel. Következett egy vitákkal is terhes, a gyűjtőkört érintő egyeztetési akció a helyi egyetemi könyvtár vezetésével (az egyeztetésre a csökkentett keret is rákényszerítette a könyvtárat). Páratlan értékűek a német klasszikusokkal foglalkozó további összefoglalások: közelebbről a könyvtár ápolta Hölderlen-archívumról és a Stefan George hagyományhoz fűződő viszonyá-

ról. A Donaueschingenből (hol a Duna ered) átvett fejedelmi gyűjtemény egyik kincse egy 1483-ban végrehajtott szentföldi zarándoklat két leírásának részletes ismertetése.

A második fejezet a *könyvtár jelenkori tevékenységébe* kínál betekintést. Az első írás itt a tartományi szintű – könyvtárakat és levéltárakat is érintő – állományvédelmi programot taglalja. A folytatás hasonlóan izgalmas: hogyan hoztak létre – modern számítógépi technikára alapozva – egy olyan jelenkor-kutatási dokumentációt, mely gazdagon hasznosítja a nem hagyományos, a „szürke irodalom” fogalmkörébe sorolható forrástípusokat. Egy tanulmány a Brettenben található Melanchton-ház könyvtárának feltárásáról és hasznosításáról számol be (az eredeti épület XIV. Lajos katonáinak „köszönhetően” 1689-ben porig leégett, az új épületet a nagy reformátor 400. születésnapjára 1897-ben emelte szülővárosa).

A következő fejezet a *tartományi könyvtár típusával*, annak jellemző funkciórendszerével foglalkozik darmstadti és drezdai példák felvonultatásával. Utóbbi különös figyelmet érdemel: hosszú évekig tartó vita után (az előzmények még régebbre nyúlnak vissza) a szászországi parlament 1995 nyarán 67 szavazattal 33 ellenében jóváhagyta a 400 éves múlttal rendelkező tartományi könyvtárnak az egyetemivel végrehajtandó fúzióját előirányzó tervezetet, jóllehet hihetetlen sajtókampány is törekedett megakadályozására. 1998-ban megkezdődött a városközpont közelében lévő egyetemi campus területén az új, hatalmas közös épület építése.

A negyedik fejezet számos, a könyvtári gyűjteményekkel kapcsolatos *művelődéstörténeti* tanulmányt tömörít magában. Az első írás a könyvtári kiállítások problematikáját tekinti át változatos német példákat felvonultatva. A második tanulmány magának a württembergi tartományi könyvtárnak a kiállításait tekinti át a felelős szakember szemszögéből. Igazi meglepetés e fejezetben a közismert *E. Häkli* – a finn nemzeti és egyetemi könyvtárigazga-

tó – nevével találkozni. Häkli egy több ezer kötetből álló sajátos különgyűjtemény létrejöttét vázolja, mely annak köszönheti létét – s itteni leírását – hogy a leendő Pál orosz cár felesége a württembergi házból származó Sophie Dorothea (pravoszláv nevén Maria Fjodorovna, 1759-1828) lett. Az innsbrucki *W. Neuhauser* minket igazán közelről érdeklő témát boncolgat: hogyan teremtette meg Mária Terézia a Bibliotheca publica intézményét, s ez miként hatott az innsbrucki egyetemi könyvtár létrejöttére. *F. G. Kaltwasser* a müncheni udvari – most állami – könyvtár múlt századi, inváziószzerű látogatóinak fogadásáról ad érzékletes képet. A XIX. század elején Európa második legnagyobb könyvtára – a liberális szabályoknak köszönhetően (társadalmi helyzettől és öltözéktől függetlenül minden érdeklődőnek ugyanolyan gondossággal kellett a kincseket megmutatni) – olyan érdeklődésnek örvendett, hogy az már-már veszélyeztette a kutatók kiszolgálását. Az sem érdektelen részlet, hogy állományvédelmi megfontolásból vezette be, elsőként a szakmában, *M. Schrettinger* (egyben a *Bibliotheschwissenschaft* = könyvtártudomány kifejezés szerzője) 1825-ben az üveges tárlókat. *W. Koops* a Hágában 1953-ban életre hívott holland irodalmi múzeum – a XIX. és XX. századi holland irodalom páratlan gyűjteménye – létrehozásának folyamatáról és feladatokról értekezik (tekintettel arra, hogy Geh-vel együtt dolgoztak a neves marbach-i német irodalmi archívum felügyelő bizottságában).

A következő fejezet különösen széles érdeklődésre tarthat igényt, hisz *könyv és könyvtár jövőbeni fejlődési útjairól*, esélyeiről és veszélyeiről szólnak avatott szerzők. *K. G. Saur* – kinek kiadója a szakma egyik nemzetközi hírű műhelye – a könyv jövőjét analizálja adatgazdag esszéjében. Meghökkenítő adalékokkal kezdi gondolatmenetét, hogy érzékeltesse: a technikai újdonságok társadalmi befogadását előre jelezni hihetetlen felelősség. Mikor a Xerox cég negyven évvel ezelőtt piacra dobta első má-

soló gépét, komoly német piacfelmerést végeztek annak megállapítására, vajon hány masinára lesz szükség az egész NSZK-ban. Nehéz felfogni mai ésszel, de a válasz így hangzott: 400 bőven elég lesz (ma egyetlen német egyetemen több van belőle). Ellenkező példa: a mikrofilmes technika fejlődése a hatvanas években azt a képet vetítette előre, hogy ma-holnap a tudósok magánkönyvtárának alapja e hordozó lesz. Tudnivaló, hogy a tudósok igen kevéssé kedvelték meg e technikát, s az ígéretek perspektíva nem igazolódott be. Ezekből és további példából szerző azt a következtetést vonja le, hogy az információhordozók és -közvetítők minden korábbinál bonyolultabb és változatosabb modellje fog kirajzolódni, miközben az egyes hordozók más és más funkciókra lesznek a többenél alkalmasabbak (például a CD-ROM kitűnő médium nagy és állandó jellegű adatállományok, például a lexikonok elterjesztésére, de kevésbé célszerű egyéb feladatra). *K.-D. Lehmann*, a majna-frankfurti nemzeti könyvtár főigazgatója, a digitális világ jöttére adandó könyvtári választ gondolja végig intézménye példáján: az új épületben az olvasói helyek egy harmada hálózati számítógéppel van felszerelve (!), a teljes 1945 utáni állomány (6,5 millió dokumentum) leírása látható az OPAC-ban stb. *R. Frankenberger* a könyvtárosképzés mai és jövőbeni arculatáról, *E. Henschke* a team-munkát favorizáló, tehát nem-hierarchikus könyvtárszervezési modellről szól.

A nemzetközi könyvtári szervezetek (IFLA, LIBER) múltjába és működésébe ad betekintést a hatodik fejezet. Az 1927-ben – az ALA javaslatára – létrehozott IFLA első, a római, nemzetközi kongresszusáról *G. Pflug* ad képet (Mussolini is köszöntötte a résztvevőket!), részletesen taglalva Ortega y Gasset mélyenszántó előadásának – A könyvtáros hivatása – gondolatait. A neves spanyol filozófus társadalomformáló erőnek tekinti a könyvtárost, aki válogató-értékelő tevékenységével a helyes olvasás terjedését erősítheti. Meglepő gondolatmenete szerint ugyanis nem helyeselhető a túlon túl sok olvasás,

hisz az – Platon is így érvelt – leszoktat az önálló gondolkodásról. *H. Liebaers* írása a drámainak minősített 1968-as frankfurti IFLA-közgyűlés izgalma- it érzékelteti. Ekkortól minősíthető az IFLA professzionálisan szervezett demokratikus intézmény- nek, mely nem egyes vezetők fél-feudális szokásjog- ára alapozva hoz döntéseket. *R. Wedgeworth, L. Voogt* és *J. Neven* az 1997-ben már hetven éves IFLÁ-t mint világméretű vállalkozást jellemzik (ek- kor már 146 állam képviseltette magát benne), fon- tos adalékokkal szolgálva az utolsó húsz év történé- seiről. A gráci *F. Kroller* és *S. Reinitzer* a LIBER, az európai tudományos könyvtárak szervezetét mutat- ja be.

Az utolsó fejezet a *nemzetközi könyvtári élet* szá- mos érdekes fejleményével ismerteti meg. *P. Vodosek* a stuttgarti könyvtári főiskolai nemzetközi kapcsolatait mutatja be. *A. Helal* a **Bibliotheca Alexandrina** eszméjének újjáéledéséről és – egye-

bek mellett illusztrált építészeti – megvalósításáról ad színes képet. *P. Mangla* az indiai könyvtárpoliti- ka főbb irányairól és projektjeiről ad áttekintést. *M. Strel* az 1990 óta az osztrák külügyminisztéri- um által támogatott külföldi Österreich-Bibliothek program megvalósításával ismerteti meg az olva- sót. *J. Martin* a kínai mezőgazdasági egyetemi könyvtárral kiépített együttműködést elemzi.

Holland és finn, osztrák és amerikai, s persze nagy- számú német munkatárs írásaiból állt össze e való- ban informatív és gondolatgazdag kötet. Egy szép szakmai pálya európai szintű elismerése volt a kiin- dulás s a célt úgy éri el, hogy közben a szakma meg- annyi képviselője gyarapodhat e rendkívüli kötet ál- tal. Idehaza is „ajánlott olvasmány”. *B. Schneider* és munkatársai irigylésre méltó tartalommal adóz- nak volt vezetőjük értékteremtő munkájának. *Talán néhány írást teljes terjedelmében is indokolt len- ne magyarul megjelentetni.*

Sonnevend Péter

LÁTNIVALÓK MAGYARORSZÁGON (Out and about in Hungary – Zu Gast in Ungarn)

A miskolci székhelyű Well-Press Kiadó a nagyszerű „VendégVáros megyék” sorozat gazdája, alig fél évvel a Látnivalók Magyarországon c. útikönyv magyar nyelvű kiadása után nemrégiben közreadta az útikönyvet angol és német nyelven is. A fordítások a magyar kötet németesített”, ill. angolosított változatai. A kötet több mint 2000 illusztrációt, 840 település turisztikai értékeinek ismertetését stb. tartalmazza.

Bővebb információkat találhatnak: www.wellpress.hu